

NL.TRENDWATCH

GEBRUIKERSMARKT UITGAANSDRUGS IN NEDERLAND

2006-2007

Ton Nabben, Sanna Koet & Dirk J. Korf

Dit onderzoek is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie van de Universiteit van Amsterdam, met subsidie van het ministerie van VWS.

Universiteit van Amsterdam
Bonger Instituut voor Criminologie
Postbus 1030
1000 BA Amsterdam
www.bonger.nl
Telefoon 020 525 3918
E-mail bonger-fdr@uva.nl

Uitgave Rozenberg Publishers (www.rozenbergps.com)
Omslagontwerp Caroline Nugteren
Illustraties Gijs Koet

Nabben T, Koet S, Korf DJ (2007) *NL.Trendwatch. Gebruikersmarkt uitgaansdrugs in Nederland 2006-2007*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 5170 986 5 / NUR 740

Trefwoorden: drugsmarkt, dancecultuur, jongeren, trends.

De afbeeldingen in dit boek zijn voor zover mogelijk opgenomen met toestemming van de rechthebbenden. Bezwaren hieromtrent kunt u richten aan het Bonger Instituut.

© 2007, de auteurs

13 CONCLUSIES

patronen en trends

Het epicentrum van het Nederlandse uitgaansleven ligt in de dichtbevolkte Randstad. Nieuwe ontwikkelingen in uitgaan en middelengebruik beginnen vaak hier. Vooral in Amsterdam en Rotterdam, maar tegenwoordig ook in Utrecht, zijn er meer trendsettende clubs, cafés en lounges. Het florissante perspectief op de arbeidsmarkt oefent een grote aantrekkingskracht uit op hoogopgeleiden en creatieve trendsetters. Vanwege hun grote sociale actieradius zien en cultiveren zij vaak als eersten nieuwe ontwikkelingen op het gebied van feesten, muziek, mode en drugs. Van hieruit kunnen **verticale trends** ontstaan: trendvolgers pikken de door trendsetters ingezette ontwikkelingen op en eventueel slaan trends vroeg of laat over naar de mainstream. Daarnaast zijn er **horizontale trends**: nieuwe ontwikkelingen verspreiden zich vanuit het centrum van innovatie naar andere delen van het land.

Buiten de Randstad spelen vooral studentensteden een voortrekkersrol in het uitgaansleven. Er zijn grote verschillen tussen de Randstad en de (middel)grote steden én de kleine steden en dorpen op het platteland. Hoewel het uitgaansleven op het platteland cultureel minder gedifferentieerd is, vervullen met name de grote disco's en regionale festivals een belangrijke functie. Vergeleken met het aanbod in de grote stad is de muziekprogrammering hoofdzakelijk gericht op de populaire mainstream.

De invloed van set en setting op het alcohol- en drugsgebruik

Pret, plezier en spektakel zijn structurerende principes op grote (dance)feesten. Een soort pretparkbeleving, waar de 'emotional community' binnen een gecontroleerde en begrensde vrijzone collectief uit zijn dak mag gaan. In het licht van de geïndividualiseerde en heterogene samenleving spreken sociologen en criminologen van 'quasi-gemeenschappen' met een sterke onderlinge emotionele band. Daarbinnen zien we een collectieve carnivaleske transgressie, een tijdelijke omkering van de alledaagse orde.

De specifieke keuze voor óf afwijzing van een bepaald soort alcohol of een bepaalde drug wordt beïnvloed door een samenspel van set- en settingfactoren zoals: leeftijd, etniciteit, opleiding, vriendengroep of scene, muziekvoorkeur en uitgaanslocatie. De geschiedenis leert dat de connectie tussen set en setting en de 'drug of choice' door de tijd heen aan veranderingen onderhevig is. Nieuwe generaties gebruikers komen en gaan. De huidige recreatieve gebruikersmarkt be-

staat grotendeels uit jonge consumenten. De leeftijdsspanne wordt breder. Drugsgebruik komt het meeste voor bij twintigers, maar ook op jongere en (meer nog) oudere leeftijd worden drugs gebruikt. Sinds de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw is de uitgaanscultuur door synthese tussen housemuziek en partydrugs – met ecstasy als belangrijkste exponent - ingrijpend veranderd en getransformeerd in een bredere, op plezier en genot gerichte drugscultuur. Dit is overigens geen specifiek Nederlands verschijnsel, maar een internationale trend.

De massaconsumptie op de gebruikersmarkt zal in de nabije toekomst, mede als gevolg van een golvende tijdsgeslacht en het anticiperende politieke beleid, aan trends onderhevig blijven. In dit licht bezien rijst het vermoeden dat de reikwijdte van het drugsgebruik, en dan vooral van ecstasy en cocaïne, in de toekomst minder exclusief blijft voorbehouden aan de uitgaansscene. Het gebruik van stimulantia vindt wel vaak plaats tijdens het uitgaan, maar ook op andere en soms minder voor de hand liggende locaties (bioscoop, voetbalstadion, in de privé-sfeer). Cocaïne wordt ook vaak thuis met vrienden gebruikt, tijdens het pokeren, na een copieuze maaltijd of bij het gamen. Cannabis roken bij een film intensifieert de kijkervaring. En GHB tijdens het seksueel spel is toch relaxter in huiselijke kring dan in de club.

Uitgaan en drugs

Drie factoren zijn in belangrijke mate richtinggevend voor de aard en verspreiding van het huidige drugsgebruik onder jongeren en jongvolwassenen in Nederland: mate van verstedelijking, muziekgenre en smaakcultuur.

Stad en platteland

De drugsmarkt in de grote stad is veel gedifferentieerder dan op het platteland. Vooral als het om meer exotische middelen gaat. Hiermee is niet gezegd dat gebruikers op het platteland moeilijk aan genotsmiddelen kunnen komen. Hooguit is er minder keuze uit het aantal bezorgers van drugs. Maar prijs en kwaliteit van ecstasy, cocaïne, amfetamine, GHB en ketamine laten grote overeenkomsten zien tussen de regio's. De horizontale verspreiding van cocaïne, GHB en ketamine toont dit duidelijk aan.

Landelijk gezien hebben uitgaande jongeren over het algemeen meer ervaring met drugs dan niet-uitgaande jongeren. Hoewel de verschillen tussen stad en platteland kleiner worden, is het drugsgebruik in de grote stad - door een oververtegenwoordiging van een jonge en vaak hoogopgeleide populatie - in relatieve en absolute zin omvangrijker dan in elk willekeurig dorp of kleine stad. Het alcoholgebruik laat een tegenovergesteld patroon zien: plattelandjongeren drinken vaak forser dan stadsjongeren.

Muziekgenre en imago van drugs

De muziekvoorkeur blijkt vaak een goede voorspeller voor de keuze van alcohol en drugs. De aanhang van urban – met uitzondering soms van de multi-etnische netwerken in grote steden – bestaat over het algemeen uit een ‘zwart’ publiek dat minder ‘drugsminded’ is dan de liefhebbers van dance. Dure drankjes en cannabis zijn de meest populaire genotsmiddelen. In de dancescene worden daarnaast stimulantia (ecstasy, amfetamine, cocaïne) genomen. Plezier en genot in de dancescene zijn sterk gekoppeld aan de wens van een energieke roes en de beleefde trance-ervaring. Binnen urban spelen materialisme, succes en ‘sexiness’ een grotere rol dan de roesbeleving van stimulerende middelen.

Twee ontwikkelingen stellen deze etnische waterscheiding - tussen dance en urban, en tussen wel of geen ecstasygebruik - op de proef. De eerste is een veranderende of wisselende setting en vriendenkring. In Amsterdam begeven sommige ‘zwarte’ trendsetters zich in zowel het urban- als het dance milieu. Hun gebruik wordt beïnvloed door de (tijdelijke) samenstelling van de vriendenkring en de keuze voor de setting. De kans dat ‘zwart’ ecstasy slikt, is groter op een dancefeest dat dominant ‘wit’ is. Op dominant ‘zwarte’ hiphopfeesten blijft ecstasy taboe.

Het tweede aspect bij de diffusie van ecstasy naar andere etnische groepen is een veranderend imago: van dance drug naar love drug. Zolang het ritme de roes bepaalt, loopt het urban publiek niet warm voor pilletjes waar je een snelle hartslag van krijgt. Urban liefhebbers zien ecstasy daarom vooral als een snelle dancdrug. Een imagooverandering van ecstasy kan hier verandering in brengen. Dit in navolging van wat reeds gaande is in Amerikaanse hiphopclubs. Daar is een deel van het ‘zwarte’ publiek meer ontvankelijk geworden voor ecstasy, omdat succesvolle hiphop- en rapsterren positief zingen over de erotische kwaliteiten van de drug.

Smaakcultuur

De indeling dance versus urban is nog vrij grof. Het uitgaansleven is veel gedifferentieerder dan alleen dance of urban. Binnen het uitgaansleven is het van groot belang om je te onderscheiden door middel van smaakculturen en scenes. Deze laten soms een sterke clustering zien van etniciteit, leeftijd, geslacht, seksuele geaardheid, economisch en/of (sub)cultureel kapitaal. Het profiel van bezoekers van erotische feesten is heel anders dan bijvoorbeeld bij hardcore, hip, r&b, keetjongeren of gesloten underground netwerken. De omgangsvormen, codes, modes, gadgets, muziek en het gebruik van alcohol en drugs, kunnen onderling enorm verschillen.

In de op distinctie gerichte smaakcultuur komen set, setting én drug bij elkaar. Keetjongeren op het platteland verschillen qua kleding, mores, gebruik e.d. flink van clubgangers in de grote stad. Hiphoppers ontleen een andere identiteit aan hun muziek dan de hardcorejeugd. Dit geldt soms in extreme mate ook voor de consumptie van genotsmiddelen. Zelfs binnen het dancegenre is er sprake van

verschillende segmenten. Ecstasy heeft zich verticaal verspreid en is populair in sterk uiteenlopende kringen binnen de dance. Ook bij cocaïne is er sprake van een verticaal trendmechanisme, omdat het gebruik dwars door alle smaakculturen loopt, binnen én buiten de dancenetwerken. Het middel is minder sterk gerelateerd aan de partycultuur dan ecstasy. Gebruikers bevestigen dit ook telkens door cocaïne niet als dé partydrug te zien. Amfetamine daarentegen verspreidt zich eerder horizontaal, omdat het meer scene en muziek gebonden is.

De gebruikersmarkt van narcosemiddelen is kleiner dan de stimulantiamarkt. Het gebruik van ketamine en GHB komt voor in specifieke netwerken waar, naast alcohol en cannabis, ook vaak stimulantia worden gebruikt. Bij het gebruik van psychedelica is de bandbreedte nog smaller. Er zijn netwerken (o.a. underground en psychonauten) waarbinnen bij wijze van spreken het hele drugslexicon op het (verlang)lijstje staat. Gebruikers van psychedelica hebben vaak ook ervaring met narcosemiddelen en stimulantia. Maar de meeste stimulantia-gebruikers nemen nooit narcosemiddelen.

Trends op de uitgaansmarkt

Wat zijn de meest pregnante en (nieuwe) fenomenen in het Nederlandse uitgaansleven van 2006-2007?

Verzadiging van dance-events én expansie naar Europa

Hoewel de dancebranche een voorzichtig optimisme koestert over de ontwikkeling van de dancesector, is deze markt over de hele linie toch verzadigd. Alleen de oorspronkelijk partyluwe zuidelijke regio is enkele grote dance-events rijker geworden. Grote dance evenementen (Awakenings, Sensation, Defqon, Dancevalley, Mysteryland etc.) trekken nog steeds tienduizenden feestgangers. Maar een groeiende groep feestgangers wacht steeds langer met de aanschaf van een ticket. Door een overdaad aan danceparty's in de afgelopen jaren zijn ze ook kritischer over de programmering en de randvoorwaarden.¹ Een zorg van organisatoren is ook dat het dancepubliek op sommige grote party's in de breedte veroudert, terwijl de belangstelling bij de nieuwe generatie afneemt.

Hoewel het partyseizoen een overvolle agenda kent, realiseren grote danceorganisatoren (ID&T en UDC) zich dat de echte groei in het buitenland zit.² Nederlandse danceorganisaties hebben als voordeel dat zij een goede, professionele reputatie hebben in het buitenland en meeliften op het succes van internationaal bejubelde Nederlandse dj-ambassadeurs als Tiësto en Armin van Buuren.

¹ Zoals: prijzen (entree, consumpties en wc's); faciliteiten (wc's, bereikbaarheid, doorstroming, chillplekken) en verrassingselementen (decors, locatie, line-up, gadgets, variatie in schaal-grootte).

² Naar verwachting exploiteert ID&T het Sensation concept in 2008 al in 15 Europese landen.

Club- en discosector: schaalvergroting versus intimiteit

Het professionele discotheek- en clubcircuit maakt zich zorgen. Het aantal faillissementen neemt toe, met tegelijkertijd een forse schaalvergroting bij de overgebleven discotheeken. Hoewel danceorganisatoren onderkennen dat nieuwe trends juist geboren worden in clubs, blijft het publiek – vooral buiten de Randstad – steeds vaker weg. De gevoelige feestconjunctuur lijkt nog het minste vat te hebben op de clubs in grote steden. Want naast een groot lokaal uitgaanspotentieel komen in het weekend ook veel stappers van buiten.³

Met name in de Randstad worden meer kleinschalige initiatieven ontwaard, die zich vertalen in zowel luxe als alternatieve kleine(re) intieme nachtclubs, festivals en feesten die meer persoonlijk van aard zijn. Deze grotere hang naar intimiteit loopt vrijwel parallel met de verzadiging van commerciële grootschalige feesten. Tekenend is ook de gestage opkomst van privéfeestjes.

Keten: trefpunten voor jongeren met een populaire 'do it yourself' cultuur

Keten zijn (semi) informele jongerenontmoetingsplekken waar vrienden elkaar ontmoeten op een - niet aan weersomstandigheden bloot staande - overdekte en afgeschermdde plek. De keet wordt door vaak laagopgeleide jongeren naar eigen smaak ingericht en overwegend alleen door de vriendengroep gebruikt. Mede dankzij de keet behoren deze jongeren niet tot de hangjeugd, die bij de gemeente en de politie vaak een doorn in het oog is vanwege overlast in het publieke domein. De keetjeugd is innovatief en bekwaam in het creëren én onderhouden van deze plekken. Het zijn vaak jongensgroepen die veel tijd en aandacht aan hun keet besteden. Meisjes creëren minder plekken, maar gaan wel bij de keten langs.

Onder elkaar zijn en gezelligheid, zijn de belangrijkste redenen om een keet te bouwen, te beheren en te bezoeken. In veel gevallen gaat dit hand in hand met stevig alcoholgebruik. Verschillende partijen, soms met normaliter tegenstrijdige belangen, dringen aan op een krachtige aanpak van keten, tot aan volledig sluiten. Hoewel de hoeveelheden alcohol die jongeren in keten drinken groter is dan wenselijk, is niet eenvoudig vast te stellen in hoeverre sprake is van een probleem dat specifiek voor de keten geldt. Ook in het reguliere uitgaansleven wordt op het platteland meer gedronken dan in de grote stad.

Tempering van urban buiten de Randstad

Sinds enkele slimme feestorganisatoren in de Randstad allochtone én autochtone jongeren wisten te verleiden door de populaire r&b en hiphop ritmes om te smeden tot een nieuw concept, heeft urban ook buiten de Randstad een grote vlucht genomen. In tegenstelling tot het hardcore electoraat wonen relatief veel aanhangers van urban juist in de verstedelijkte Randstad. Dit neemt niet weg dat er ook op het platteland veel vriendennetwerken zijn die geregeld afreizen naar

³ Daarnaast kent een stad als Amsterdam sowieso de invloed van het jeugdtoerisme.

grote discotheken waar urban wordt gedraaid. Hoewel promotors urban niet exclusief koppelen aan etniciteit, blijkt in de praktijk dat het publiek etnisch meer gemêleerd is dan op een dancefeest. Typerend voor de doorsnee urbanstijl is de sterke fixatie op materialisme, dat als 'bling-bling' een eigen leven is gaan leiden. Het urbanpubliek is vaak uitgedost in opvallende sexy en trendy outfits, waarbij het showen van merkenlogo's en (dure) accessoires een belangrijk onderdeel is van het nachtelijk feestritueel. Clubuitbaters worden wel regelmatig geconfronteerd met schermutselingen in en rond de urbanfeesten. Als gevolg hiervan worden minder urbanfeesten geprogrammeerd.

Vrije festivals zijn populair

In diverse regio's investeren gemeenten meer in nieuwe en vrij toegankelijke festivals. Deze zijn naar verhouding vaker gericht op urban (funk, hiphop, reggae, dancehall etc.) dan op dance. Een combinatie van verschillende muziekstijlen komt ook voor. Er wordt meer aandacht besteed aan andere (straat)culturele uitingen als poëzie, theater, dans e.d. De gedachte erachter is dat er betrekkelijk weinig voor allochtone jongeren wordt georganiseerd. Aangezien een groot deel van hen niet van dance houdt en clubs minder urban programmeren, voorzien dergelijke festivals in een grote behoefte.

Groei en mainstreaming van hardcore

De heropleving van de 'gabbercultuur' zet door. De aanhang van hardcore, speedcore en hardstyle breidt zich vooral in de oostelijke en zuidelijke regio op het platteland verder uit. De jonge hardcoreliefhebbers zijn de meest fanatieke partygangers. Ook is er weer een versnelling van het ritme, wat mogelijk gevolgen heeft voor het drugsgebruik. Clubuitbaters hebben vaak moeite met de mores en muziekmaat van deze onstuimige jeugdcultuur. Vergeleken met de andere dancescenes is dit segment grotendeels 'wit', laagopgeleid en in grote meerderheid van het mannelijk geslacht. En hoewel hardcore meer mainstream en minder eenkennig is geworden, blijft het sterke groepsgevoel voor veel jongeren een belangrijk referentiekader voor de vorming van hun persoonlijke identiteit. Overigens is de fixatie op Lonsdale verder afgezwakt.

Verspreiding en popularisering van minimal

Deze van techno afgeleide stroming heeft zich in een mum van tijd vanuit de Randstad weten te verspreiden over andere grote (studenten)steden in Nederland. Het minimal genre is een reactie op de tempoversnelling binnen het technogenre en staat haaks op het hardcoregenre. Naast de toenemende invloed op party's heeft minimal ook menig alternatief poppodium en trendsettende club weten te veroveren. Het bezoekersprofiel is te typeren als: grootstedelijk, kunstzinnig, a-commercieel, alternatief-trendy, drugsminded, nerdy en individualistisch. De voortrekkers klagen er al over dat hun stijl door te veel trendvolgers wordt overgenomen.

Erotisering van het club- en discocircuit

Met de oprukkende 'pornoficatie' is de (underground) sekscultuur verder getransformeerd in een commercieel erotisch feestcircuit. Veel erotische feesten worden inmiddels met succes door het hele land geprogrammeerd in discotheken, maar ook in grotten, kelders e.d. Clubuitbaters grijpen de teruglopende bezoekersaantallen aan om te experimenteren met andere typen feesten en publiek dat ouder is dan de doorsnee clubbezoeker en vaak goed in de slappe was zit. Hoewel de muziek minder van primair belang is, wordt er bij uitstek dance gedraaid. De erotisering van een deel van het clubaanbod heeft automatisch geleid tot nieuwe praktijken en omgangsvormen, die soms hevig worden bediscussieerd door gemeenteraadsleden, clubuitbaters, organisatoren en bezoekers.

Trends op de alcohol- en drugsmarkt

Het ene middel wordt meer gebruikt dan het andere. Alcohol en drugs worden ook gecombineerd, dat wil zeggen tegelijkertijd of kort na elkaar genomen. **Combigebruik** is niet nieuw, maar in principe leidt elk nieuw middel op de markt tot potentiële nieuwe combinaties. Vooral in de hedonistische dancenetwerken is het niet ongewoon om farmacologisch contrasterende middelen door elkaar te consumeren. De combiroes van alcohol en stimulantia en/of cannabis komt over de gehele linie voor. Ook middelen als cannabis en GHB worden niet zelden met stimulantia gecombineerd ter neutralisering of juist intensivering van een roes. Toch vloeien veel combinaties eerder voort uit gewoonte, dan dat er bewust wordt gemixt om een bepaald effect na te streven. In de meer specifieke, vaak stedelijke, dance- en fetisjnetwerken wordt veel meer gecombineerd dan bij urban en mainstream. Panelleden menen dat combinaties van alcohol en drugs tegenwoordig het grootste gezondheidsrisico vormen.

Alcohol

De consumptie van alcohol is wijdverbreid. Drank is met stip het meest gebruikte genotsmiddel. Bier blijft de alcoholmarkt domineren. Nog altijd associëren veel jongeren bier met mannelijkheid en wijn en zoete drankjes met vrouwelijkheid. Maar de smaakbeleving van alcohol blijft aan verandering onderhevig. De exclusieve en distinctieve smaakbeleving komt steeds meer op de voorgrond te staan. Op de markt van gedestilleerd verschijnen telkens nieuwe luxe varianten van whisky, cognac en wodka. Sjieke (culi)clubs, lounges en strandterrassen zijn ideale promotielocaties om de hippe stappers te verleiden. In navolging van champagne en rosé zit sinds 2007 ook de licht mousserende prosecco in de lift. Zoete breezers zijn na een succesvolle periode veel minder populair, net als premix drankjes.

De smaakverschillen tussen publieksgroepen en leeftijdscategorieën kunnen soms aanzienlijk zijn. Fors drinken op het platteland geldt als nog normaler dan

in de grote stad. Drinken versterkt de groepsband. Door de brede maatschappelijke discussie over de verhoogde sociale en gezondheidsrisico's op de lange termijn door overmatige alcoholconsumptie vanaf jonge leeftijd, komen naast de jonge 'binge drinkers' ook de ouders automatisch in beeld. Vooralsnog wijst de weerbarstige praktijk uit dat de (politieke) opwinding hierover veel jongeren koud laat. Ze reageren eerder laconiek en geamuseerd op incidenten en 'lollige' dronkenschap en lijken (nog) weinig gevoelig voor verhalen over risico's op de langere termijn.

Cannabis

Het gebruik van cannabis is wijder verspreid in stedelijke dan in rurale gebieden, waar het een negatiever imago heeft en waar minder onderscheid gemaakt wordt tussen soft- en harddrugs. Cannabis is overal vrij gemakkelijk te verkrijgen. Ook als er geen coffeeshop in de buurt is, zijn er genoeg andere mogelijkheden. Minderjarigen weten doorgaans tamelijk eenvoudig aan cannabis te komen. In Nederland geteelde marihuana (nederwiet) wordt het meest gebruikt. De prijs van nederwiet is in 2006/2007 gestegen, terwijl de kwaliteit in sterkte de afgelopen jaren is gedaald. Behalve in coffeeshops wordt over het algemeen weinig in uitgaanslocaties geblowd. In menig café wordt het niet op prijs gesteld dat iemand een joint opsteekt. Ook de portiers van clubs, discotheken en party's stellen zich steeds minder soepel op jegens bezoekers die cannabis in hun bezit hebben of ter plekke gebruiken. Niet zelden wordt de wiet of hasj bij de ingang, tijdens het fouilleren, of op het feest zelf in beslag genomen. Het resultaat is dat blowers hun rookwaar beter gaan verstoppen of elders een joint gaan roken. Hangjongeren blowen vaak en veel uit verveling.

Ecstasy

Uitgaand Nederland lijkt ecstasymoe. Hoewel het middel in veel (dance)netwerken nog steeds een prominente plaats inneemt, resulteert het gebruik op de langere termijn vaak automatisch in een zelflimiterend patroon. De gebruiksfrequentie en dosering kunnen per netwerk flink verschillen. Maar de teneur is dat er over de hele linie - ondanks de talrijke filmpjes op internet van gedrogeerde jongeren die zwaar van de kaart zijn van de ecstasy - wordt gematigd. Zelfs in de extremere slikmilieus is het gebruik beheerster geworden.

Zowel in de grote (studenten)steden als op het platteland is er sprake van een stabiliserende dan wel dalende ecstasytrend. In slechts enkele netwerken is er een toename. Het aanbod van ecstasy blijft stabiel en vertoont weinig extreme fluctuaties in prijs (met een paar euro per pil onveranderd laag) en kwaliteit. Zoals gezegd is het niet ondenkbaar dat het gebruik van ecstasy zich in de toekomst meer in andere netwerken en andere settings gaat verspreiden die niet primair geassocieerd worden met de dancecultuur.

Cocaïne

Zowel in de grote (studenten)steden als op het platteland vertoont het cocaïne-gebruik fluctuaties. Maar over het algemeen is de trend stabiel dan wel licht opwaarts. Het gebruik van cocaïne heeft zich in de afgelopen twee jaar, met uitzondering van regio Zuid, verder verspreid. Snuifcocaïne is in alle regio's (redelijk) goed verkrijgbaar. De prijs schommelt rond de 50 euro per gram.

Het gebruik van cocaïne is, in tegenstelling tot ecstasy, eerder aan leefstijl gekoppeld dan aan een specifieke muziekstijl. Het middel wordt met uitgaan geassocieerd, maar net zo goed met thuisgebruik. We onderscheiden gelegenheds-, mee- en doorsnuivers; alleen de laatste categorie gebruikt veelvuldig cocaïne tijdens het uitgaan en doordeweeks. In de grote steden is cocaïne vooral populair onder de hoger opgeleide stappers die een groot segment vormen binnen het gedifferentieerde uitgaansleven. Het gebruik van cocaïne laat een verticale trend zien, wat wil zeggen dat cocaïne, in tegenstelling tot bijvoorbeeld amfetamine, ook meer binnen het bereik is gekomen van andere typen netwerken. Er is sprake van een voortschrijdende 'democratisering', plus een horizontale verspreiding, nu ook lager opgeleide en hardwerkende jongeren op het platteland in toenemende mate cocaïne gebruiken. We kunnen niet langer spreken van kleine epidemietjes die snel overwaaien, want het gebruik van cocaïne is in menig netwerk haast vanzelfsprekend. Tegelijkertijd wordt er gewaarschuwd voor de sluipende afhankelijkheid bij regelmatig gebruik. Niet zelden gaat dit gepaard met een stevige alcoholconsumptie.

Amfetamine

De trend bij amfetamine is stabiel en soms omhoog. Het gebruik van amfetamine is beduidend lager dan van ecstasy en cocaïne. Jongeren op het platteland beoordelen amfetamine positiever en het gebruik ervan is ook populairder dan in de stedelijke gebieden. Ook amfetamine wordt wel genomen vanwege het ontnuchterende effect bij alcohol.

Het gebruik van amfetamine blijft sterk verbonden met subculturele leefstijlen en alternatieve (muziek)scenes in het uitgaansleven. Hoewel het middel ook in het reguliere uitgaanscircuit wordt gebruikt, geldt het vooral onder plattelandjongeren en jonge stappers als een goedkope en effectieve partydrug. De prijs varieert weliswaar, maar is met gemiddeld 7.50 euro vrij stabiel. Amfetamine is vaak versneden met cafeïne. Het gebruik blijft, met uitzondering van specifieke gebruikersgroepjes (o.a. hardcore, hangjeugd, dorpsjongeren) voornamelijk beperkt tot het weekend. De belangstelling voor methamfetamine is in sommige kleine niches groter geworden, maar het middel wordt nog steeds heel weinig gebruikt in Nederland.

Narcosemiddelen (GHB en ketamine)

In zowel de grote (studenten)steden als op het platteland is er een licht opwaartse trend bij narcosemiddelen. Ze zijn wel veel minder bekend en populair dan

(andere) partydrugs, waarbij het gebruik van GHB hoger ligt dan van ketamine. De prijzen zijn in de afgelopen jaren enigszins gedaald. Beide middelen zijn elk voor zich sterk gebonden aan specifieke scenes en worden, met uitzondering soms van GHB in clubs en party's, voornamelijk op thuis- en afterfeesten gebruikt. Ketamine heeft zich verder verspreid in het Westen en Zuidoosten van het land, GHB over het platteland.

GHB heeft de reputatie van een 'ongelukkigendrug' – en in gebruikerskringen wordt nogal eens laconiek gereageerd op ongevallen met GHB. Over het algemeen maken gebruikers zich weinig zorgen over de gezondheidsrisico's van het gebruik van narcosemiddelen. Vooral in Amsterdam is de ketamine door het toegenomen aanbod fors goedkoper geworden.

Overige middelen

Psychedelica spelen nog steeds een marginale rol in het uitgaansleven. Desalniettemin lijkt de interesse op het platteland iets toe te nemen. De voornamelijk incidenteel gebruikte *paddo* is het meest populaire hallucinogeen in verschillende typen netwerken. Gebruik van *LSD* blijft grotendeels beperkt tot de psychonautische en aan dance gelieerde (underground) netwerken.

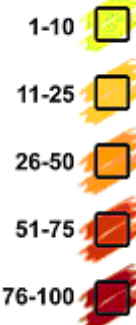
Het gebruik van *ephedra* is na de strafbaarstelling verder afgenomen. *Erectogenen* (Cialis, Viagra e.d.) vinden naast bepaalde homo- en fetisjnetwerken verder hun weg in andere partynetwerken. Het gebruik van *poppers* is buiten de homo-scene nihil. Slaap- en kalmeringsmiddelen nemen in populariteit toe. Van *Ritalin* en *DXM* wordt na hun hype periode weinig meer vernomen.

Horizontale verspreiding over het land

In deze Trendwatch zijn patronen en trends in middelengebruik per regio in kleur gevisualiseerd. Nederland hebben we verdeeld in vijf regio's: Noord, Oost, Midden, Zuid en West. Per middel zijn steeds twee kaarten gemaakt, namelijk een kaart waarop *per regio* de *mate van regelmatig gebruik* onder uitgaanders wordt aangegeven, plus een kaart waarop per regio de *dynamiek* is ingekleurd (toename, afname, stabiel in het afgelopen jaar). Deze kaarten zijn in de voorgaande hoofdstukken al gepresenteerd. Voor de vijf belangrijkste middelen – alcohol, cannabis, ecstasy, cocaïne en amfetamine – zetten we de kaarten op de volgende pagina's nog eens naast elkaar. Het betreft hier geen harde kwantitatieve prevalentiegegevens, maar een weergave van de kwalitatieve informatie uit het panel. Bij dezelfde mate van regelmatig gebruik kan er wel verschil zijn in frequentie waarmee de middelen genomen worden.

Let op! De kleurencategorieën zijn soms vrij grof, waardoor omvang van gebruik van middelen soms dicht bij elkaar lijkt te liggen dan in werkelijkheid het geval kan zijn.

Gebruik van vijf middelen, naar regio

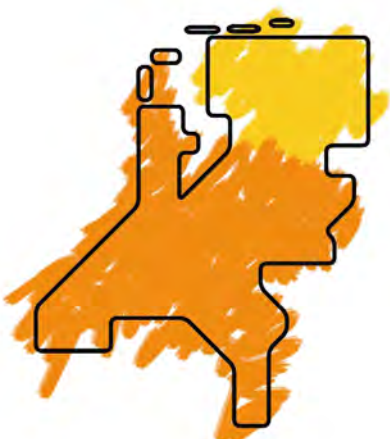
alcohol

cannabis

ecstasy

cocaine

amfetamine

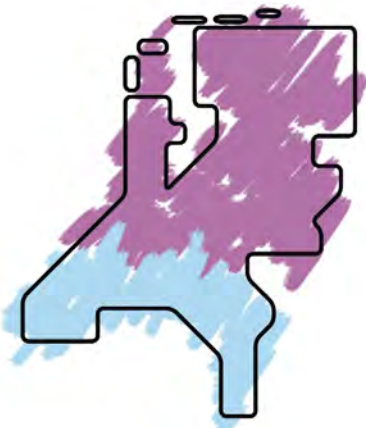
Dynamiek in gebruik van vijf middelen, naar regio

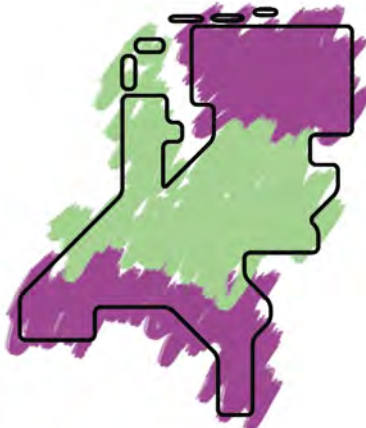
alcohol

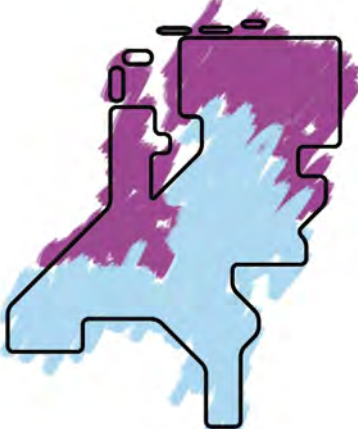
cannabis

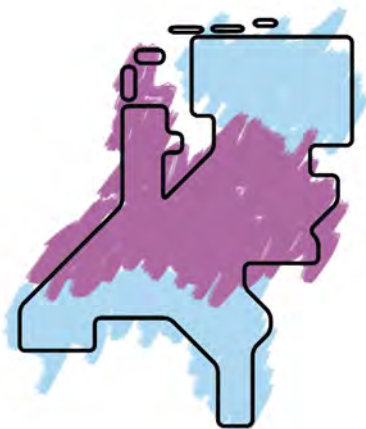
ecstasy

cocaine

amfetamine

Door het hele land drinken vrijwel alle uitgaanders regelmatig **alcohol**. Het aandeel drinkers is stabiel. Voor de belangrijkste andere middelen is het beeld als volgt:

- Tussen een kwart en de helft van de uitgaanders gebruikt regelmatig **cannabis**; dat geldt voor het hele land. Het aandeel gebruikers is overwegend stabiel, maar stijgt licht in de regio Zuid.
- In de meeste regio's gebruikt tussen een kwart en de helft van de uitgaanders regelmatig **ecstasy**; in de regio Noord is dat wat minder. In de regio's Noord en Zuid is het aandeel ecstasygebruikers stabiel, in de rest van het land is er een dalende trend.
- In de meeste regio's gebruikt rond één op de tien uitgaanders regelmatig **cocaïne**; in de regio Zuid is dat minder. In de regio's Noord en West stijgt het aandeel cocaïnegebruikers licht, in de rest van het land is de situatie stabiel.
- In de meeste regio's gebruikt tussen één op de tien en een kwart van de uitgaanders regelmatig **amfetamine**; in de regio Zuid is dat meer. In de regio's Noord en Zuid stijgt het aandeel amfetaminegebruikers licht, in de rest van het land is de situatie stabiel.
- Het aandeel regelmatige gebruikers van **GHB** ligt overal in het land lager dan één op de vijf uitgaanders, maar varieert sterk: het laagst in de regio Oost en in Brabant en Zeeland, iets hoger in Limburg en de regio's Midden en Oost, en het hoogst in de regio West. De situatie is redelijk stabiel.
- Het aandeel regelmatige gebruikers van **ketamine** is vrijwel overal in Nederland lager dan 5% van de uitgaanders. In de regio's Noord, Oost en Midden wordt uiterst zelden ketamine gebruikt, in de regio West iets vaker, maar mondjesmaat, en in een deel van de regio Zuid verhoudingsgewijs het vaakst. Alleen in de regio Zuid is er enige stijging.

Vergeleken met de rest van het land vallen per regio de volgende patronen en trends op:

- **Noord.** Gebruik van ecstasy is hier iets lager. Amfetamine stijgt licht
- **Oost en Midden.** Ecstasy daalt licht, cocaïne stijgt licht.
- **Zuid.** Gebruik van cocaïne is hier iets lager, van amfetamine en ketamine wat hoger. Ecstasy daalt licht, cannabis stijgt licht. Ook ketamine stijgt licht, maar het gebruik blijft zeer laag.
- **West.** Gebruik van GHB en ketamine is hier het hoogst. Ecstasy daalt licht, cocaïne stijgt licht.

Verticale verspreiding over scènes

Om de verticale verspreiding van middelengebruik in kaart te brengen, is het uitgaanscircuit ingedeeld in vijf categorieën: dance, hardstyle/hardcore, mainstream, urban, erotisch en underground.

Voor het regelmatig gebruik van middelen geldt:

- **Alcohol** het hoogst bij dance, hardcore/hardstyle en underground.
- **Cannabis** het hoogst bij underground en hardcore/hardstyle en het laagst bij erotisch.
- **Ecstasy** het hoogst bij underground en het laagst bij urban.
- **Cocaïne** het laagst bij urban en underground.
- **GHB** het hoogst bij erotisch en het laagst bij urban.
- **Ketamine** het hoogst bij underground en het laagst bij urban en erotisch.

Al met al is het middelengebruik het hoogst en meest gevarieerd bij underground en hardcore/hardstyle; en het laagst en minst gevarieerd bij urban.

GEBRUIK	Legenda						
	alcohol	cannabis	ecstasy	cocaine	amfetamine	GHB	ketamine
Dance	76-100	26-50	26-50	11-25	11-25	11-25	1-10
Hardstyle Hardcore	76-100	51-75	51-75	11-25	26-50	11-25	1-10
Mainstream	51-75	26-50	11-25	11-25	11-25	11-25	1-10
Urban	51-75	26-50	1-10	1-10			
Erotisch	51-75	1-10	26-50	11-25	1-10	26-50	
Underground	76-100	76-100	26-50	1-10	26-50	1-10	11-25

Over het geheel genomen is er vooral sprake van een redelijk stabiele situatie. Toename van ketaminegebruik in de underground springt er het sterkst uit. Het betreft hier echter een tamelijk geïsoleerde scene, waardoor (nog) weinig te zeggen valt over een eventueel toekomstige verspreiding. Wel is er al enige toename in ketaminegebruik in enkele dance netwerken. Binnen dance is daarnaast enige toename in enkele netwerken bij cannabis, cocaïne en amfetamine. Binnen hardstyle/hardcore geldt dat voor alcohol, cannabis en amfetamine. En binnen urban soms voor ecstasy.

De meeste dynamiek zien we binnen mainstream: daar is een lichte stijging bij alcohol, cocaïne, amfetamine en GHB.

DYNAMIEK	alcohol	cannabis	ecstasy	cocaïne	amfetamine	GHB	ketamine
Dance		(+)		(+)	(+)		(+)
Hardstyle Hardcore	(+)	(+)			(+)		
Mainstream				(=)			
Urban			(+)				
Erotisch							
Underground			(-)			(+)	

Legenda

	--
	-
	=
	+
	++

Conclusie: horizontale en verticale verspreiding

Bij **cannabis** zijn er wel verschillen tussen scènes en muziekstijlen, maar deze vormen meer een bestendiging van een bestaande situatie. Cannabisgebruik onder uitgaanders is wijdverbreid over het hele land, maar neemt nog wel toe in het zuiden van het land. Hier is dus nog wel enige horizontale verspreiding.

Landelijk gezien is de **ecstasy**markt al enige jaren over het verzadigingspunt heen en de trend is overwegend neerwaarts. Toch is er nog wel enige horizontale verspreiding (in het zuiden van het land). Mogelijk vindt in de nabije toekomst verticale verspreiding plaats, doordat de drug gebruikt zou kunnen gaan worden in urban kringen.

Het gebruik van **cocaïne** – het verslaafdencircuit niet meegerekend – laat een voortgaande horizontale verspreiding zien. In sommige delen van het land is sprake van stabilisering, maar in andere regio's neemt het gebruik nog toe. De verticale verspreiding blijkt vooral uit een lichte toename in de mainstream. Kortom: deze markt is nog niet verzadigd.

Het gebruik van **amfetamine** verspreidt zich horizontaal naar het noorden en zuiden, en verticaal naar de mainstream.

Het gebruik van **GHB** is beduidend lager dan van stimulantia. De lichte toename in de mainstream wijst op verticale verspreiding. Het gebruik is onevenwichtig

verdeeld over het land, maar ligt verhoudingsgewijs (nog) het hoogst in het westen van het land; horizontale spreiding in de nabije toekomst is dus niet onwaarschijnlijk.

Het gebruik van **ketamine** ligt nog lager. De verspreiding van deze drug is verbrokken. Het gebruik verschilt tussen regio's, maar er is geen duidelijk patroon in te ontwaren. Het is vooral een middel dat gebruikt wordt in niches van de uitgaansmarkt, het vaakst in de underground. Verticale verspreiding vanuit de underground is, door de groeiende populariteit van minimal niet ondenkbaar.

De uitgaansmarkt van drugs mag dan in grote lijnen vrij stabiel zijn, er is wel degelijk opwaartse en neerwaartse dynamiek.